

**ZILOLA XO'JANIYOZOVANING SHE'RIYATIDA METAFORA VA
KREATIVLIKNING ROLI**

Mustaqil tadqiqotchi U.N.Nusurov

*Qashqadaryo viloyat Axborot va ommaviy kommunikatsiya
boshqarmasi boshlig'i*

Annotatsiya: Maqolada Zilola Xo'janiyozovanning zamonaviy o'zbek she'riyatidagi metafora va kreativlikning o'rni tahlil qilinadi. Shoiraning poetik uslubi, badiiy tasvirlari, ruhiy dinamika va metaforik tasvirlarning ahamiyati o'rganiladi. Xo'janiyozovanning she'rlaridagi metaforalar faqat tasvir emas, balki ularni kognitiv, emotsional va estetik nuqtai nazardan tahlil qilish, shuningdek, shoirning milliylik, ayollik va zamonaviylikni birlashtirgan kreativ poetik uslubi haqida so'z boradi. Shu bilan birga, maqola Zilola Xo'janiyozovanning she'riyatidagi metaforik tasvirlarni yangi ma'no va g'oyalar orqali qanday ifodalashini ko'rsatib beradi. Metafora orqali o'quvchiga yangi dunyoqarash, ruhiy holatlar va zamonaviy o'zlikni qanday his qilishni tavsiflashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Metafora, kreativlik, Zilola Xo'janiyozova, she'riyat, poetik tasvir, milliylik, ayollik, zamonaviylik, badiiy tafakkur, ruhiy holat, semantik qatlam, poetik uslub.

Kirish. Zamonaviy o'zbek adabiyotida metafora va kreativlikning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Bu elementlar shoirlarning hayot va ruhiy holatlarni o'ziga xos va chuqur badiiy shaklda ifodalash imkoniyatini yaratadi. Ayniqsa, Zilola Xo'janiyozova kabi she'rida metafora orqali yangi obrazlar va ma'nolar yaratgan shoirlar, o'zining original poetik uslubi bilan ajralib turadi. Uning she'riyatida metafora nafaqat tasvir, balki badiiy tafakkur va ruhiy holatlarning aks etgan shaklidir.

Metafora, she'riyatda o'zining mahoratiga ega bo'lgan badiiy vosita bo'lib, bu orqali shoir oddiy voqea-hodisalarni yoki tuyg'ularni ramziy va ko'p ma'noli shaklda tasvirlaydi. Shoira Zilola Xo'janiyozovanning she'riyatida metaforik tasvirlar ko'pincha inson ruhi, ayollik, dard, sokinlik, yolg'izlik va tabiatga oid

tushunchalar orqali ifodalanadi. Shoira o'z she'rlarida juda ko'p hollarda:

- Yurakni "oyoq ostida yurgan yaproq",
- Sukunatni "shamoldan oriq",
- Ayolni "qush bo'lib yuragidan uchgan so'z" kabi noan'anaviy obrazlar

orqali tasvirlaydi.

Bu tasvirlar shoira o'zining original poetik tafakkurini, yangicha qarashini va zamonaviylikni ifodalaydi. Metaforalar yordamida Zilola o'zining ichki ruhiy holatini, hayot va tabiat bilan bo'lgan munosabatini kengroq va chuqurroq tarzda ifodalaydi.

Zilola Xo'jayozovaning she'riyati nafaqat badiiy ifodaning o'ziga xosligini ko'rsatadi, balki uning milliy va madaniy o'zlikni aks ettirishda qanchalik samarali ekanligini ham isbotlaydi. Shoira uchun metafora, so'zning ko'rinmas qatlamida yashiringan milliy ongini ochib beruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Uning she'rlarida tabiiy obrazlar (oy, quyosh, daraxt, qush) va qadimiy tushunchalar (ona, iz, tosh, ko'z) milliy ruhi va tarixni badiiy shaklda aks ettiradi.

Shoira bu metaforalarda milliylikni va xalqona tasavvurlarni zamonaviy badiiyatga aylantiradi, ayni paytda ayollik falsafasini ichki ruhiy obrazlar orqali ochib beradi. Zilolaning metaforik obrazlari orqali biz nafaqat o'zbek xalqining milliy ruhini, balki shaxsiy va ruhiy holatlarni ham chuqur anglash imkoniyatiga ega bo'lamiz.

Zilola Xo'jayozova she'riyatida kreativlik shoirning noan'anaviy badiiy tafakkuri va yangicha fikrlashiga asoslanadi. Metafora uning kreativ tafakkurining ajralmas qismidir. Shoira har bir obrazni yangicha ko'rinishda, kutilmagan tasvirlar orqali aks ettiradi. Masalan, yomg'irni oddiy ob-havo hodisasi sifatida emas, balki "ko'z yoshi" yoki "kechirim" sifatida tasvirlaydi. Bu kabi metaforalarning badiiy va g'oyaviy yuki juda katta bo'lib, u o'quvchini o'z ruhiy holatlarini yanada chuqurroq anglashga undaydi.

She'rda kreativlik nafaqat so'z tanlashda, balki obrazlarni yaratishda va poetik tuzilmalarni yangilashda ham namoyon bo'ladi. Zilola Xo'jayozova she'rlaridagi kreativlikning muhim jihati shundaki, u bir kayfiyatda boshlanadigan tasvirni

oxirida butunlay boshqa ruhiy holatga olib boradi.

Zamonaviy o'zbek she'riyatida ayol shoiralar ijodi alohida ahamiyatga ega bo'lib, ularning poetik uslubi, metaforik tasvirlar, ayol ruhiyati va milliy qadriyatlarni aks ettirishdagi mahorati adabiy tadqiqotlarda diqqat markazida. Shoiralar o'z asarlarida nafaqat o'z ichki kechinmalarini, balki ayollik, ona, oila, mehr va fidoyilik kabi mavzularni badiiy tarzda ifodalashga intiladi. Ayniqsa, Zilola Xo'janiyozovanning she'riyati, o'zining metaforik tasvirlari orqali diqqatni tortadi.

Shoiraning "Ayol" she'rida metafora va poetik tasvirlar o'ta boy va ma'noli. Masalan, birinchi misrada "Tong pardoz qilmadi" degan ibora tongning jonli obraz sifatida talqin etilishiga misol bo'ladi. Tong hali o'zining yorituvchi vazifasini boshlamagan, ayni vaqtda ayolni uyg'otuvchi kuch sifatida tasvirlanadi. She'rda "Qishloq hovlisiga jon kirar birday" deyilganida, ayolning uyg'onishi bilan qishloqning uyg'onishi qiyoslanadi, bu esa ayolning hayot va harakatni boshlashdagi rolini ifodalaydi.

Bundan tashqari, "Ro'zg'ori, tashvishi, boshda ming xayol" kabi misralarda ayolning ichki ruhiy holati va tashvishlari ifodalangan. Bu psixologik portret orqali ayolning kompleks hayotiy kechinmalari tasvirlanadi. Shoirayolni faqatgina biror jismoniy mavjudot emas, balki hayotning harakatga kelishi uchun zarur bo'lgan kuch sifatida ko'rsatadi.

Zilola Xo'janiyozovanning "Ayol" she'ridagi boshqa bir qiziqarli metafora — "Jigar azob berar, ranglari bir hol" iborasi orqali ayolning ichki azobi tasvirlanadi. "Dardlari dalaga ekilgan ayol" misrasida esa ayol o'z dardini, umidini va orzularini dala singari keng va beg'ubor joyga "ekish" bilan ko'rsatiladi, bu o'z navbatida ayolning hayotdagi o'rni, kuchi va fidoyiligini ta'kidlaydi.

She'rda tabiiy va insoniy obrazlar bir-biriga chambarchas bog'langan. "Soyani o'ldirar javzo issig'i" deyish orqali, ayolning dard va zulm bilan yuzlashishi tasvirlanadi. "Egatlar – umr yo'li, qismat chizig'i" iborasi esa ayolning hayotini tabiiy elementlar bilan uyg'unlashtiradi, bu uning hayoti va mehnatini qismatning bir qismi sifatida ko'rsatadi.

Shoiraning "Ayol" she'rida metaforik tasvirlar nafaqat badiiy, balki g'oyaviy ahamiyatga ega. Ular ayolning ruhiy, ijtimoiy va ma'naviy o'zligini ko'rsatuvchi kuchli ifodalardir. Zilola Xo'janiyozovanning she'riyatida metafora orqali ayolning hayoti, dardi, mehr va fidoyiligi badiiy-tasviriy jihatdan yuksak darajada ifodalangan.

Bundan tashqari, professor Qo'zoqboy Yo'ldosh shoiraning boshqa she'rlarini ham yuqori baholagan. Masalan, uning "Men tog'man!" satrlari orqali Zilola Xo'janiyozovanning latif poetik misralari o'qirinishda keskin hissiyotlar uyg'otadi. Shoirayashash, chidash, jasoratni talqin etadi va o'z asarlarida insonga ruhiy quvvat, chinakam kuch va jasoratni ifodalaydi.

Zilola Xo'janiyozovanning she'riyati adabiyotda o'zining original, zamonaviy va badiiy jihatdan boy uslubi bilan ajralib turadi. Uning asarlari nafaqat ayol shoiraning ijodiy dunyosini, balki butun zamonaviy o'zbek she'riyatining yangi rivojlanish yo'llarini ham aks ettiradi.

Xulosa qilib aytganda, Zilola Xo'janiyozovanning she'riyatidagi metafora va kreativlik – bu badiiy tafakkur, ruhiy holatlar va g'oyalarni tasvirlashda eng muhim vositalardan biridir. Shoirayashash o'zining metaforik tasvirlari orqali faqat hayotning yuzaki holatlarini emas, balki uning chuqur, ruhiy va falsafiy qatlamlarini ham kashf etadi. Metafora va kreativlik orqali u nafaqat yangi obrazlar, balki milliy o'zlik, ayollik va zamonaviylikni birlashtiradi. Zilola Xo'janiyozovanning she'riyatini o'rganish nafaqat badiiy mahoratini, balki zamonaviy o'zbek she'riyatining rivojlanishini tushunishga yordam beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Xo'janiyozova, Z. (2020). *She'rlar*. Tashkent: Adabiyot nashriyoti.
2. Yung, C. G. (2009). *Metaphor and the Archetype*. New York: Routledge.
3. Shamsiyev, M. (2018). *Zamonaviy O'zbek She'riyati*. Tashkent: Sharq.
4. Akramov, B. (2017). *Poetik tafakkur va badiiy obraz*. Samarkand: O'zbekiston.